

ОДГОВОРИ НА ВАЖНА ПИТАЊА СТРУКЕ

(Снежана Самарџија. *Исходишња ђоезије. Обред и миџ у усменом ђеснишњву*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2022, 307 стр.)

Монографска студија *Исходишња ђоезије. Обред и миџ у усменом ђеснишњву* једна је у низу вредних фолклористичких студија објављених у едицији *Књижевност и језик* Друштва за српски језик и књижевност Србије. Заснована на референтној и богатој литератури (в. 289–307. стр.) ова студија из пера врсног фолклористе проф. др Снежане Самарџије нуди одговоре на већи број важних питања струке – наставника Српског језика (и књижевности), која су побројана у белешци с краја књиге (в. 287–288. стр.): обредне и обичајне лирске народне песме; митолошке песме; проучавање варијантности епских песама; проблеми жанровског одређења народних приповедака; славе које славе јунаци; поруке и врлине које негују наше народне песме; епска матрица и епско обликовање: између мита и критичког мишљења; лирске народне песме; кратке фолклорне форме; архаизми у песмама и патријархалне норме; интернационални мотиви у епској поезији; етички проблеми настали због промене сензибилитета у патријархалном и савременом друштву; Свети Сава у народној књижевности; терминологија у народној књижевности; жена у народној поезији; рецитовање епских народних песама; упоредно читање народне епске песме *Бановић Сјрахиња* и драме Борислава Михајловића Михиза.

Књига је издељена на пет поглавља: *Поезија и обред, Лиристи „џекси“ између обредне стварности и метафора, Обред у ђоезији. Поезија и митологија, Маија речи – освјет на крајке ђоворне облике*, а од 273. до 286. стране нуди прегледне и садржајне табеларне прилоге који једновременно штеде простор и изузетно су информативни.

Највећи део првог поглавља састављеног од шест потпоглавља бави се проблемима поделе усмене лирике и немогућношћу класификације, што је најчешћи проблем, поред неразрешивог питања старине народне лирске поезије. Уводна страница студије напомиње главне проблеме за класификацију и проучавање специфичног односа поезије и обреда: то је пре свега разноврсна грађа из различитих периода бележења и са различитих терена, која сведочи о преплитањима фолклорних родова и жанрова. Притом су првобитна значења песничких слика и формула

или изгубљена или маскирана млађим слојевима певања. Такође, контекст импровизације је одиграо велику улогу јер је поезија интензивно повезана са судбином јединке и животом колектива. У првом потпоглављу Снежана Самарџија бави се синонимијом појмова „обичај“ и „обред“, креће од употребне вредности ових појмова код Вука Караџића, Ватрослава Јагића, Стојана Новаковића, Тихомира Ђорђевића, Веселина Чајкановића, као и у истакнутим серијским публикацијама: *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* и *Српски етнографски зборник*, закључујући да: „Изразитије разликовање обредне и обичајне лирике у српској фолклористици уочава се, заправо, од шездесетих година прошлог миленијума.“

Друго поглавље монографије делимично је штампани текст у гласовитој публикацији *Научни састај слависта у Вукове дане 2007. године*, а то је први одељак који се бави обухватом песничке слике у обредној лирици у смислу чувања најстаријих обредних представа. Проф. др Снежана Самарџија својим промишљањима осветљава пут(овања): магија – метафора, обредна пракса – симбол: *На ранилу – „Ал’ на води јеленче“*, а поглавље има још четири одељка сличног тона и креативног приступа анализи: *Љубавна циџа – „Али на води душа девојка“*; *Еројски занос – „Ја имам слава у њадрах“*; *„Ген сижеа“* и *Тумачења и значења*.

Треће поглавље и његових десетак потпоглавља цртају „животни круг“ или циклус са „светињама и реликвијама“: слава – кумство – свадба – балада – освета – побратимство – хранитељство – гостопримство. Пре свега су заснована на систему етичких принципа колектива и чувају веома архаична значења. Овај део монографске студије карактерише премештање истраживачког фокуса ка лирско-епским и епским врстама, као и усмереност ка јавним и друштвеним манифестацијама обредности. Анализа одабраних текстова народне поезије из *Ерманијенској рукописи*, Богишићевог зборника и Вукових збирки, открива разгранате интертекстуалне везе симболичких знакова заборављене културе и богату предиспозицију фолклорног подтекста.

У поглављу *Поезија и миѠологија* Снежана Самарџија разрешава веома комплексне задатаке и расветљава однос језика и мита у систему усмених поетских облика, пре свега митолошких песама, за које у неким школским уџбеницима стоји дефиниција да су „певани митови“ – који, чији, из ког времена и са ког терена, не разјашњава се. Одељак је делимично штампан у *Годишњаку Кашедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима 2022. године*. Проф. др Снежана Самарџија разоткрива њихово магијско дејство учитано у стилске фигуре, које сведоче о високим естетским квалитетима ових песама. Ауторка ове усменокњижевне творевине сагледава контекстуално на релацијама: „митологија–историја“ и „етика–поезија“.

Последње поглавље монографске студије под насловом *Маија речи – осврћ на крајке ѳворне облике* јесте одељак који је у првобитном облику под насловом *Пословице, блајослови и клејве у усменој књижевности* штампан у часопису *Књижевност и језик 2008. године*. Три потпоглавља анализирају: *Заједничке одлике крајких ѳворних облика*, *Пословице као „ѳознање живљења на овоме свећу“* и *Маијску моћ речи – блајослове и клејве*.

Фолклористичка студија *Исходишћа ѳоезије. Обред и мит у усменом ѳеснишћу*, дајући одговоре на издвојена питања струке, даје и сигурну основу за

контекстуализације народне лирске поезије, наглашава важна поетолошка обележја овог најстаријег жанра у чијим оквирима првобитна магија речи недри и рађа уметност речи. Сугерисане су директно или индиректно бројне могућности тумачења народне лирике у оквирима различитих методолошких и методичких приступа. Проф. др Снежана Самарџија успешно доказује како је ову палимпсестну уметност сачувао „језик – фразеологија“, као и „контекст импровизације“.

*Кристијина МИТИЋ**

* Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, ORCID 0000-0002-6911-6779, kristina.mitic@filfak.ni.ac.rs